

Oponentský posudek na bakalářskou práci Kristýny Rudolfové

Etnografická studie povahy vztahu jezdkyň a jejich koní založeného na principu přirozené komunikace

FHS UK

Kristýna Rudolfová předložila k obhajobě práci, v níž si klade za cíl popsat způsoby konstituování vztahů jezdkyň a koní, jejichž kontakt je definován principy metody přirozené komunikace. K definici relačního utváření subjektivity lidských a více-než-lidských aktérů přitom navazuje na základní teoretické koncepty Donny J. Haraway jako společenské druhy (s. 10), nebo stávání se¹ (s. 9). Pro popsání technik a možností tělesné komunikace, tolik důležitých při dorozumívání člověka a koně, pak používá teorii Marcela Mause. Zcitlivění takto vytyčeného teoreticko-epistemologického klastru vůči symetrické perspektivě koňského jezdeckví je dosahováno pomocí studií Leslie Irvine.

Výzkumný problém je nahlížen kombinací biografického a etnografického designu na vzorku tří párů jezdkyň a koní. Děje se tak hned na třech úrovních konstrukce dat: v rámci biografické reflexe mezidruhových vztahů, v rámci deskripce a analýzy tělesných komunikačních praktik a v rámci vzájemného utváření subjektivity mezi zvířaty a lidmi. Autorčina volba tématu je značně ovlivněna skutečností, že i ona sama je parkurovou jezdkyň. Tento fakt má pro práci pozitivní přínos především s ohledem na přirozený pohyb terénem v odborně specifickém prostředí, který by za jiných okolností vyžadoval předchozí důkladnou přípravu.

Vztah k parkurovému jezdeckví však definici výzkumného problému ovlivňuje také negativně a ponechává jí nezáměrně nedokončenou. Metoda přirozené komunikace, která se autorce stává hlavním faktorem pro vymezení terénu, je z pohledu domestikace koní přece jen dalším, i když o něco senzitivnějším diskursem. Ten je sám o sobě ustavován lidskými aktéry a i přes to, že klade větší důraz na zvířecí potřeby, jsou jeho východiska ryze antropocentrická, nikoliv symetrická, jak by se na základě některých analytických závěrů mohlo zdát.

Autorčina zkušenost s o mnoho invazivnějším parkurovým typem jezdeckví jí pak evidentně zabraňuje v kritickém přístupu ke zkoumané metodě a vytyčení jejího rámce pomocí komparace s jinými způsoby drezury. Chybějící data z odlišných oblastí jezdecké praxe mají dopad na přílišně monolitickou konstrukci vzorku, která je podle všeho podmíněna osobou dveřnice – trenérky (s. 17) zprostředkovávající přístup k jezdeckým dvojicím. Jinými slovy: dílčí aspekty metody přirozené komunikace by bylo záhodno zkoumat v úzké komparaci s jinými principy jezdeckví a to nejen kvůli konstrukci plastičtějších dat, ale především pro lepší ukotvení výchozích teoretických konceptů. Máme-li dobře analyzovat stávání se (s), v rámci jednoho typu lidsko-koňského vztahu, potřebujeme k tomu poznat i odlišné způsoby diskursivní praxe.

Brilance v konstrukci dat i smysl pro jejich kontextuální analýzu jsou naopak charakteristické pro ty části textu, které se věnují zkoumání komunikačního rámce jezdkyň a koní *in situ*. Patrně nejkompaktnější je v tomto ohledu empirická podkapitola s názvem *Komunikace mezi aktéry* (s. 49-

¹ Koncept *stávání se (becoming)* ukotvuje v 80. letech Gilles Deleuze. Dona J. Haraway jej rozšiřuje v koevoluční interpretaci jako *stávání se s (becoming with)*. V textu bakalářské práce by na to bylo dobré poukázat.

53) obsahující pět stran kvalitního zhuštěného popisu. Výsledná brikoláž umožňuje nejen efektivní srovnání komunikačních jednotlivostí napříč třemi více-než-lidskými dvojicemi, ale rovněž nabízí ukázkou funkčně použitého etnografického designu zdůrazňujícího relační a situované ustavování subjektivit v souladu se zvoleným epistemologickým rámcem (Haraway, Mauss, Irvine). Pro průkaznost a dostatečnou saturaci dat by zvolenou formu empirie bylo dobré rozvíjet intenzivněji.

Během četby této bohužel nepříliš obsáhlé části jsem několikrát pomyslel na eventuální rozšíření teoretického klastru o autorstvo, které se v mezidruhovém etnografii věnuje sémiotické analýze a tvorbě významu ležícího mimo pole jazyka (Hastrup, Kohn, Tsing ad.). Zmiňuji to především jako možnost budoucí modifikace výzkumného problému. Hypotetickým rozšířením symetrického designu by se mohla stát také analýza materiality jezdecké praxe a tudíž i přiřknutí aktérského statusu komunikačním protézám (Moser, Law, 1999), které jsou pro utváření jednotlivostí ve vztahu člověk-kůň zásadní. Text sice s nástroji jako *udidlo* (s. 24), *bičik* (s. 6), nebo *ohlávka* (s. 38) operuje, nicméně je ve svém analytickém rámci staví spíše do pasivních pozic. Materiálně-sémiotická analýza (Beetz, Schwab, 2017), či zmíněná perspektiva ANT (Law, 2007) se zde proto přímo nabízí, i přes to, že svou komplexností stojí nejspíše nad rámcem bakalářské práce.

Odhlédneme-li však od možných doporučení a vrátíme-li se ještě na okamžik k aplikované kombinaci biografického a etnografického designu, je nevyhnutelné poukázat na problematičnost, kterou takto utvořená data vzhledem k mezidruhovému přístupu disponují. Biografie vztahu člověka a zvířete je v bakalářské práci při vši dobré vůli utvářena primárně antropocentricky. Stojí-li tyto výpovědi v základu dalšího etnografického výzkumu a jsou-li nekriticky přejímány jako jeho hlavní východisko, musí se tato skutečnost nutně promítnout i do jeho charakteru. Stručně: výzkum Kristýny Rudolfové se i přes veškerou citlivost a odbornou znalost terénu příliš nedívá mimo výpovědi lidských aktérů, ani rámec aplikované metody přirozené komunikace. Empirická část práce je tak tvořena přílišně zbytnělou biografií (s. 22-45), zatímco analýze tělesných komunikačních praktik (s. 49-53) a tvorbě vzájemné subjektivity zvířat i lidí (s. 53-59) je věnován prostor výrazně skromnější.

Text však nese i přes tento metodologický nedostatek známky etnografického talentu i citlivosti vůči liminálním stádiím vzniku více-než-lidských významů. Intenzivní snaha o hledání emancipovanějšího statusu koňské subjektivity je v kvalitativním výzkumu stále odvážným vstupem na tenký led už proto, že v sobě nese nutnost přeznačení pojmů jako *ego* (s. 27), *respekt* (s. 6), či *porozumění* (s. 11), které by jinde mohly zůstat ve svých ustálených podobách. Analýza tohoto typu komunikace i ustavování vztahů však vyžaduje jejich důsledné zpochybňování a redefinici. Mezidruhoví etnografové si svým epistemologickým experimentováním neustále podkopávají pevnou půdu pod nohama a nemohou si být jisti ani tím, zda při kódování těmito pojmy interpretují či popisují, nebo zda se nedopouští přílišné antropomorfizace.

Předložený analytický text splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci a může stát v základu výzkumu realizovaného v magisterském studiu. Doporučuji jej proto k obhajobě a na základě výše uvedených připomínek navrhuji hodnocení velmi dobře.

V Praze dne 26. 8. 2023

Martin Netočný

Seznam literatury odkazované v textu posudku:

Beetz, J., V. Schwab (ed.). 2017. *Material Discourse—Materialist Analysis: Approaches in Discourse Studies*. Blue Ridge Summit: Lexington Books.

Law, J. 2007. Actor Network Theory and Material Semiotics [online]. Heterogeneities John Law's STS Web Page [cit. 10. 7. 2019].

Dostupné z: <http://www.heterogeneities.net/publications/Law2007ANTandMaterialSemiotics.pdf>

Moser, I., J. Law. 1999. Good Passages, Bad Passages [online]. Heterogeneities John Law's STS Web Page [cit. 26. 8. 2023].

Dostupné z: [MoserLaw1999GoodPassagesBadPassages.pdf \(heterogeneities.net\)](http://www.heterogeneities.net/publications/MoserLaw1999GoodPassagesBadPassages.pdf)

Seznam kontextové literatury odkazované v textu posudku:

Hastrup, K. (ed.). 2014. *Anthropology and Nature*. New York: Routledge.

Kohn, E. 2013. *How Forest Think: Toward an Anthropology Beyond the Human*. Oakland: University of California Press.

Tsing, A. L. 2015. *The Mushroom at the End of the World*. New Jersey: Princeton University Press.